

BACHELOROPPGAVE

Tilrettelegging av stien på Molden

En kvalitativ studie om brukere sine meninger rundt tiltakene på fjellet Molden, og om tilretteleggingen stimulerer til flerbruk.

Av

221- Torstein Enger

212- Tor Frithjof Frøysaker

Bachelor i Friluftsliv

ID3-322

Avdeling for lærerutdanning og idrett, Sogndal

Veileder: Espen Hermans

15.12.2017

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Vi er to studenter med mange like interesser, men med to forskjellige friluftsliv bakgrunner. Den ene av oss er vokst opp i landlige omgivelser med Jotunheimen som nærmeste nabo. Her har fjell, skog og mark vært en stor del av friluftslivet. Den andre har vokst opp ved kysten i Stavanger området. Her har fjell vært noe man må reise et stykke til for å oppleve. Kyst, hav og padling har vært en sentral del. Felles for oss begge er at vi ofte befinner oss på stier. Stiene benytter vi hele tiden, enten fordi de gir en naturopplevelse i seg selv, eller fordi vi ønsker å nå frem til et spesielt mål.

Vi har valgt å ta for oss forskjellige brukere sin mening om tilretteleggingen av stien opp fjellet Molden. Tilretteleggingen på Molden er et tema som vi har blitt opptatt av etter undervisning i Friluftslivforvaltning ved Høgskolen på Vestlandet våren 2017. Fagfolk tok oss med til Molden, der ble det diskutert natur, kultur, naturopplevelser, folkehelse, turisme, stibruk og slitasje. Vi merket på klassen at det å legge til rette for folk i natur, var et tema som det var mange forskjellige meninger om.

Vi interesserte oss i tematikken som ble diskutert, lot oss fascinere av alle synspunktene som kom frem. Vi ante ikke at det vi den gangen så på som et lite inngrep i naturen, kunne føre med seg så mange tanker. Dette har vært motivasjonsgrunnlaget vårt i arbeidet med denne oppgaven.

Vi vil med dette takke våre informanter for at de har stilt opp og at de delte så mye av sine egne tanker rundt tilrettelegging. Vi vil også gi en stor takk til Espen Hermans som gjennom solid veiledning har holdt oss på rett kjøll i denne prosessen.

God lesing!

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven undersøker vi tilretteleggingstiltakene som har blitt utført på stien opp fjellet Molden. Vi har fått frem synet til ulike brukere om tilretteleggingen slik den er gjort Molden. Videre har vi sett på flerbruken av stien.

Økende bruk på Molden har ført til slitasje på stien. Molden er en turdestinasjon benyttet av mange og bruken har økt mye de siste årene. Tiltak for å styrke stien ble satt i gang for ca. ett år siden.

Molden benyttes både av vandrere og stisyklister, altså en flerbruksti. Syklingen på Molden inneholder vanskelige partier som tilbyr mestring og naturopplevelse. Vandring på Molden gir flott natur og nydelig utsikt. Dette gjør at Molden er en av de mest populære toppene i Luster kommune.

I teoridelen har vi brukt en blanding av norsk og internasjonal litteratur. Teorien gir grunnleggende forståelse om temaene natursyn, stibruk og tilrettelegging.

Vi valgte kvalitativ forskningsmetode for å hente ut dybde og forståelse rundt temaene. Ut ifra en semistrukturert intervjuguide har tre brukere av Molden blitt intervjuet. Intervjuguiden omhandler natur og friluftsliv, tilrettelegging av friluftsliv og virkning av tilrettelegging.

Informantene er fornøyd med tiltakene som er gjort på stien. Det kommer tydelig frem at tilretteleggingen er tilstrekkelig, men ikke flerbruksvennlig.

Nøkkelord: Tilrettelegging, Stier, Molden, Bærekraft, Friluftsliv, Flerbruk

Innholdsliste

Forord.....	2
Sammendrag.....	3
1 Introduksjon	6
1.1 Innledning	6
1.2 Bakgrunn for problemstilling	6
2 Teori.....	7
2.1 Friluftsliv.....	7
2.1.1 Definisjon av friluftsliv	7
2.1.2 Friluftsliv i endring	7
2.1.3 Friluftsløven.....	8
2.2 Stier	8
2.2.1 Utvikling av stier	8
2.2.2 Stiens kvaliteter.....	9
2.2.3 Naturopplevelsen på sti.....	10
2.3 Tilrettelegging	10
2.3.1 Bærekraftige stier.....	10
2.3.2 Tilrettelegging av statlig sikrede friluftsområder	11
2.3.3 Tilrettelegging og plikter	12
2.3.4 Konflikter ved tilrettelegging	12
3 Metode.....	14
3.1 Hva er metode?	14
3.2 Valg av metode	14
3.3 Utvalg.....	15
3.4 Intervjuguide og dybdeintervju	16
3.5 Analyse av intervjuene.....	16
3.6 Relabilitet og validitet	17
3.7 Etikk.....	17
4 Resultat og Diskusjon.....	19
4.1 Synspunkter rundt tilretteleggingen	19
4.1.1 Brukernes natursyn og friluftsliv.....	19
4.1.2 Slitasje på Molden.....	20
4.1.3 Tilrettelegging i samspill med natur	21
4.2 Tilretteleggingen sin virkning på flerbruk.....	22
4.2.1 Virkning av tilrettelegging	22
4.2.2 Flerbruk setter spor	23
4.2.3 Bærekraftig tilrettelegging	24

4.2.4 Brukerkonflikter andre steder.....	26
4.2.5 Statlig støtte	26
5 Konklusjon.....	28
6 Referanseliste.....	29
7 Vedlegg.....	33
7.1 Intervjuguide for Formidlere	33
7.1.1 Fjelloppsynsmann	33
7.1.2 Lokal vandrer	35
7.1.3 Stisyklist	37
7.2 Samtykkeskjema for intervju	39
7.3 Svar fra NSD.....	40

1 Introduksjon

1.1 Innledning

Friluftsliv er en del av vår historie. Gjennom flere århundre har friluftsliv vært en integrert del av vår kultur og blitt utført i tråd med den til enhver gjeldende tid. Selv om friluftsliv er et tidløst begrep, i form av at det kan brukes uavhengig av tidsalder, så bærer selve friluftslivet preg av tilhørigheten til vår historie. Når flere blir presentert for friluftsliv vil friluftslivet la seg omdanne, nye mønstre blir skapt, nye retninger blir til og idealer oppstår (Tordsson, 2010).

1.2 Bakgrunn for problemstilling

Tema som vi har valgt er tilrettelegging av naturen, med et særlig fokus på utbedring av sti. Vi ønsker å belyse om slik tilrettelegging har hatt ønsket virkning. Samtidig ønsker vi å få fram hvilke potensielle konflikter som kan oppstå. Tema som vi har valgt er et dagsaktuelt tema som utfordrer friluftslivet i Norge slik vi kjenner det i dag. Grunnet økende turisme har flere naturperler fått en økt påkjenning. Det har ført til en større slitasje på naturen. Tilrettelegging gjennom utbedring av stier er blitt sentralt for å bevare naturen. Vi har valgt å ta utgangspunkt i Molden. Det er fordi det er en økende turiststrøm dit og tilretteleggingstiltak av stien er allerede iverksatt.

Vi mener dette er et viktig tema i diskusjonen om et bærekraftig friluftsliv og dermed et meget aktuelt tema for vårt studium. Vi ønsker å gi et innblikk i forskjellige brukere sine meninger om temaet og den tilretteleggingen som har blitt utført på Molden. Dette ønsket er grunnlaget for vår problemstilling:

“Stien på fjellet Molden har blitt utbedret siste året. Hvilke tanker har ulike brukere om disse tiltakene, og stimulerer tilretteleggingen til flerbruk?»

2 Teori

I dette kapitlet tar vi for oss teori som er relevant for vår problemstilling og som kan belyse resultatet vårt på en god måte.

2.1 Friluftsliv

2.1.1 Definisjon av friluftsliv

Klima og Miljødepartementet legger til grunn følgende definisjon av friluftsliv: «*Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse*» (Klima og Miljødepartementet, 2016, s. 5). Denne definisjonen ble både lagt til grunn i første stortingsmelding om friluftsliv fra 1987 og i den siste stortingsmeldingen fra 2016 (Klima og Miljødepartementet, 2016).

Formålet med å lage en slik definisjon er å sikre at det kan jobbes målrettet innenfor området. Virkemidler utformes og tilpasses for å oppnå de nasjonale målene innenfor friluftsliv. Det er viktig med en presis definisjon av friluftsliv. Kjerneverdiene blir ivaretatt i arbeidet ved å legge til rette og stimulere til friluftsliv. Helseeffekten og den kilden friluftsliv er til miljøengasjement, personlig utvikling, velvære og livskvalitet, bygger på samhandlingen mellom naturopplevelse og fysisk aktivitet. Det er nødvendig å avgrense og skille friluftsliv fra annen aktivitet og andre innsatsområder (Klima og Miljødepartementet, 2016).

2.1.2 Friluftsliv i endring

Tradisjonelt friluftsliv har en vedvarende og sentral plass i nordmenns liv (Odden, 2008). Aktivitetene var enkle, naturnære og lite ressurskrevende. Friluftslivet ble utøvd innenfor rammene av familien, vennegrupper og frivillige organisasjoner. Fra slutten av 1990 tallet ble det et sterkere fokus på at norsk friluftsliv er i endring (Odden, 2008). Rekrutteringen av ungdom har gått ned i tradisjonelle aktiviteter mens nye friluftaktiviteter ser ut til å fange de unge (Horgen m.fl., 2016). Moderne friluftsliv kjennetegnes ved at aktivitetene er mangfoldige, at flere reiser i forbindelse med aktivitetene og at utstyret som brukes ofte er spesialisert. Sportifisering av friluftslivet gjør at intensiv trening av ulike aktiviteter i skiløyper, på stier og skogsbilveier er økende. Tilrettelegging og vedlikehold av stier og løypenett skal imøtekomme barnefamilier, eldre og personer som trener for konkurranser.

Ulike mål og ambisjoner med friluftslivsutøvelsen skaper en tendens til økende konflikter mellom friluftslivsutøverne. Det kan da oppstå spørsmål om behov for økt regulering eller tilrettelegging for ulike typer ferdsel (Klima og Miljødepartementet, 2016).

Fotturer er fortsatt en populær og stor aktivitet blant befolkningen. I følge Statisk sentralbyrå (SSB) er det 78 prosent av befolkningen over 16 år som har vært på kortere fottur i skogen eller på fjellet. 53 prosent har vært på lengre turer i skogen eller på fjellet og 84 prosent har vært på korte spaserturer (SSB, 2017). Oppslutningen er størst om de enkle og lett tilgjengelige aktivitetene. Aktiviteter som er lett tilgjengelig å utøve i forhold til geografisk beliggenhet. Den økonomiske belastningen på utstyr og reisekostnader er da også liten (Odden, 2008).

2.1.3 Friluftsloven

Friluftsloven (1957) omfatter regler for ferdsel, opphold og høsting i norsk natur. Loven fastsetter den norske allemannsretten om hvilke rettigheter og plikter man har når man ferdes i utmark og innmark. I Friluftslovens (1957) §2 kan en ferdes til fots i utmark hele året dersom man tar hensyn. Om andre ikke-motoriserte fremkomstmidler sier paragrafen dette: *«Det samme gjelder ferdsel med ride- eller kløvhest, kjelke, tråsykkel eller liknende på veg eller sti i utmark og over alt i utmark på fjellet»* (Friluftsloven, 1957, §2).

2.2 Stier

2.2.1 Utvikling av stier

Tursti blir definert som traseer primært for ferdsel til fots. Traseen er ryddet, merket og med en begrenset grad av opparbeiding. Turstien er oftest knyttet til friluftsområder og fremkommeligheten (Lorentzen & Corneliussen, 2008). Bischoff (2012) nevner de første stiene som bygges med tanke på rekreasjon og opplevelse. På 1800- tallets kom «den romantiske sti», som etterfølges av «stien til topps». Disse er de tidligste turstiene vi kjenner til som er skapt med hensyn på opplevelse, frihet og meditasjon. Heretter følger «på krigsstien» som knyttes til krigen og motstandsbevegelsen. Den største gruppen er de kulturhistoriske stiene, stiene som forteller om «livet den gang da». Disse handler om ferdsel og bruk av naturen i tidligere tider. Mange av disse stiene går opp, merkes og tilrettelegges fra 1980- tallet og utover. Kulturstiene bæres frem av et voksende kulturminnevern og et økt

fokus på å bevare kulturmiljø som grunnlag for kunnskap, verdiskaping og opplevelse. På 1980 og 1990-tallet kommer «naturstiene». Her er det naturvitenskaplig kunnskap og bevissthet som setter sitt preg på turstiene. Både når det gjelder hva som formidles, hvordan, og hvor vi tilrettelegger (Bischoff, 2012).

På 1990-tallet og 2000-tallet er det i tillegg til naturvitenskap, folkehelse, livsstil og aktivitet som preger tilretteleggingen av stiene. De rasjonelle aktivitetsstiene vokser frem; folkehelsestiene, terrengsykkelstiene og topptursstiene. Allemannsretten og demokratiseringen av naturen preger den politiske tenkning rundt natur og friluftsliv gjennom hele 1900-tallet, og stiene får sitt demokratiske preg gjennom merking og tilrettelegging. Dette topper seg på 2000-tallet med økt grad av tilrettelegging og universell utforming av turstier. Bischoff (2012) kaller disse «demokratiets stier» og «stiene for alle».

2.2.2 Stiens kvaliteter

Stiens kvaliteter har vesentlig betydning for relasjonen som skapes mellom brukeren og omgivelsene. Kvaliteten ved en sti kan gi følelse av trygghet, fellesskapsfølelse og opplevelse av muligheter. Muligheten til å komme seg frem til nye steder, oppleve noe nytt og komme seg frem i et vanskelig terreng (Bischoff, 2012). En kvalitet som er viktig for mennesket er det visuelle (Parker, 2004). Mennesket er tiltrukket av å ferdes langs kanter, ankerpunkter og innramminger. Bekker, eller skiller mellom skog og eng, er eksempler på naturlige kanter. Ankerpunkter kan være et markant tre, en stor kampestein eller en foss. Innrammingen kan komme frem via høye trær på hver side av stien, som gir følelsen av å gå i en gate. Merking av stien gir følelsen av å være på ett spor. Kanter, ankerpunkter og innramminger plasserer stien naturlig i terrenget. Dette gir mennesker et intuitivt grunnlag for å ferdes der de gjør. Kanter, ankerpunkter og innramming inviterer også til utforsking, pauser og inntrykk fra naturen (Parker, 2004).

2.2.3 Naturopplevelsen på sti

Den smale sti er et uttrykk som passer for stiene hvor stisykling i hovedsak bedrives. Stien skaper nærhet til naturen og knytter oppmerksomheten til de nære naturomgivelsene. For vandreren senkes tempo. Stien ligger naturlig i landskapet og skaper en vekslende gangrytme. Oppmerksomheten blir rettet mot de nære omgivelsene, og fokus veksler mellom det nære og fjerne i naturen. Dette er kontrast til brede tilrettelagte skogsveier, som består for det meste av et grusdekke. Den brede stien flytter fokuset fremover, noe som gir en større distanse til omgivelsene. Gangrytmen er jevn og tempoet er høyere. Fokuset og oppmerksomheten blir rettet mot noe annet enn selve turen og naturen rundt (Bischoff, 2012).

Beskrivelsen av den smale sti sammenfaller med de kvalitetene en syklist ser etter og motiveres av (Taylor, 2010). Singletrack er betegnelsen som er mest brukt som angivelse av stisyklistens foretrukne sti/trassé (Taylor, 2010). International Mountain Bicycling Association – IMBA (Felton, 2004) mener singletrack er en ferdselsåre med kun en fil. Stientusiaster, både vandrere og syklister, ønsker en nær forbindelse til natur. Singletrack og den smale sti tilbyr dette bedre enn brede spor. Singletrack senker farten til syklister ved at den er smal og kronglete. Likevel gir den opplevelsen av større fart på grunn av nærheten til naturen rundt stien (Felton, 2004).

2.3 Tilrettelegging

2.3.1 Bærekraftige stier

Webber (2007) skriver at den beste løsningen for at stiene og miljøet skal tåle den økende bruken, er å bygge miljøvennlige og bærekraftige stier. En bærekraftig sti må tåle mange forskjellige faktorer. Den skal ha liten påvirkning på miljøet omkring, motstå erosjon og gli inn i omgivelsene. I tillegg skal en bærekraftig sti leve opp til forventningene til brukerne slik at de opplever glede og mestring. Stien skal også utformes slik at den minimiserer konflikten mellom ulike brukere (Webber, 2007).

Største utfordringen for bærekraftige stier er erosjon, som er en naturlig prosess hvor løsmassene i bakken blir transportert av vann og vind. Jo brattere helling på stien, jo raskere renner vannet og kraftigere blir erosjonen og skadene. Det er bevist at selve stiens utforming er den avgjørende årsaken til at stier blir ødelagt, ikke bruken (Webber, 2007).

IMBA (Felton, 2004) har satt opp enkelte prinsipper som skal minimere erosjonen og slitasjen på stien. Prinsippene bygger på at stien skal ha en rullende opp-og-ned struktur som gir endring i stigningstallet. Bærekraftige stier har skjæringer og jevn stigning. Dette fører vann ut av stiene, i stedet for at vannet renner i og med stien. Dette reduserer erosjonen av stien. Skilting og informasjon om stinettverk bidrar også til bærekraftige stier (Felton, 2004).

Felton (2004) nevner fire verdier som gir grunnlag for bærekraft i forbindelse med opparbeiding av nye stier:

- *beskytter miljøet.*
- *imøtekommer brukernes behov.*
- *krever lite vedlikehold.*
- *minimaliserer konfliktene mellom ulike brukergrupper.*

(Felton, 2004, s.40)

Norsk institutt for naturforvaltning har gjort et studie av slitasje på vegetasjon og terreng langs stier i skog og fjell (Hagen 2016). De kommer frem til at mye brukte stier i fuktige områder gir mest slitasje. Er det bratt vil situasjonen forverres og medføre dype spor og mye løsmasse. Hagen (2016) konkluderer med at det er den samlede økte bruken som er årsaken til slitasjen. Det er vanskelig å knytte slitasjen til enkelte brukergrupper sin ferdsel på stiene.

2.3.2 Tilrettelegging av statlig sikrede friluftsområder

Det er kommunen og interkommunale friluftsråd som har ansvaret for tilrettelegging og vedlikehold av de statlig sikrede friluftsområdene. Det er stor variasjon i hvor mye tilrettelegging som gjennomføres. Alle statlig sikrede friluftslivsområder som har behov for tilrettelegging, skal ha en egen forvaltningsplan. Planen legger rammer og føringer for forvaltningen av området, og legger grunnlaget for søknader om statlig støtte til tilrettelegging. Klima og miljødepartementet har en egen støtteordning til opparbeiding og tilrettelegging av de sikrede friluftslivsområdene. Midlene fordeles til kommuner og friluftsråd av fylkeskommunene. Tilrettelegging av turveier, parkeringsplasser, toaletter og vedlikehold, er nødvendige tiltak for å bidra til økt bruk. Samtidig for å ivareta områdenes

opplevelseskvaliteter, sikre ankomst og redusere naturslitasje (Klima og Miljødepartementet, 2016).

Klimaendringer og ekstremvær fører til økt behov for utbedring av områder etter skader på eksisterende anlegg. Dette vil kreve mer solid tilrettelegging i fremtiden. Solide anlegg er mer kostnadskrevende å etablere, men vil redusere behovet for videre vedlikehold. Turveier og turstier er trolig de anleggene som skaper mest fysisk aktivitet og naturopplevelse for befolkningen. I tillegg binder de ofte sammen ulike friluftslivsområder (Klima og Miljødepartementet, 2016). For tilrettelegging av turstier og turløyper har staten flere støtteordninger, blant annet gjennom spillemiddelordningen (Lorentzen & Corneliusen, 2008).

2.3.3 Tilrettelegging og plikter

Mangfoldet av aktiviteter kombinert med en tettere urbanisering kan øke konfliktnivået i fremtiden. I stedet for økt regulering som en løsning på dette problemet, foreslår regjeringen *«økt satsing på veiledning om allemannsretten, herunder plikten til hensynsfull og aktsom opptreden»* (Klima og Miljødepartementet, 2016, s. 28). Det blir et mildere lovverk og større ansvar på individet. I tillegg til å øke befolkningens bevissthet, legges det vekt på å tilrettelegge friluftslivsområder slik at de kan brukes av flere brukergrupper: *«Flerbruk og sameksistens på samme areal er en forutsetning for en bredest mulig friluftsliv deltakelse. Tilrettelegging for flere aktiviteter i samme trasé vil kunne bidra til å dempe konflikter.»* (Klima og Miljødepartementet, 2016, s. 29). Regjeringen beskriver hvordan mangfoldet i friluftslivet har ført til større interessemotsetninger. Friluftslivsloven må oppdateres for å imøtekomme de nye utfordringene (Klima og Miljødepartementet, 2016).

2.3.4 Konflikter ved tilrettelegging

Sporene etter en stisyklist er lett gjenkjennelige og markante, dette kan føre til at noen skylder på syklisten for ødeleggelse av stien (Taylor, 2010). Eksisterende forskning viser til at all bruk sliter på stien, men det vises ikke at syklistene sliter noe betydelig mer på stiene enn vandrerne (Webber, 2007). Det er ingen tvil om at sykling på våt mark sliter betydelig mer enn sykling på tørr mark. Erosjon på en sti forårsaket av naturlig årsaker hevdes å være betraktelig kraftigere enn erosjon fra menneskelig bruk (Taylor, 2010).

Å begrense bruksfrekvensen er ofte en upopulær forvaltningsstrategi. Dette er spesielt upopulært i Norge med allemannsretten som sikrer vandrere og syklister fri ferdsel i utmark (Friluftsløven, §2). I 2013 ble det fremmet forslag om å verne fire områder i Osloområdet, og gjøre dem utilgjengelige for syklister i form av vedtak. Forslaget ble til slutt trukket tilbake av Fylkesmannen på grunn av massive protester (Mellingsæter, 2013).

Et alternativ til å stenge løyper for bestemte brukere, kan være økt rettshåndhevelse, mer kunnskap og bedre skilting (Carothers, 2001). Dette kan resultere i at turgåere og terrengsyklister får en økt bevissthet om atferd. Konfliktskapende adferd vil minke og behovet for å lukke stier fjernes (Carothers, 2001).

Syklister som har tidligere erfaring eller forstår potensialet for konflikter, kan gjøre bevisste valg om å sykle andre steder (Taylor, 2010). Dermed vil syklisten aktivt unngå stier hvor det er potensiale for konflikter med andre brukere. Det er indikasjoner på at graden av konflikter med terrengsykling vil reduseres over tid. I takt med at andre brukere får mer kjennskap til syklingen og møter syklister selv (Taylor, 2010).

På stier der stisykling og vandring foregår, men hvor turgåerne er bekymret for sikkerheten, kan aktiv tilrettelegging av stiene som minimerer farepotensialet vurderes (Mosedale, 2003). Sikkerhetsforebyggende tiltak vil kreve strategiske plasseringer av naturlige og konstruerte hindringer. Dette er for å kunne redusere syklistens hastighet i utforbakker og svinger. Ved å plassere hindringer og å øke vanskelighetsgraden, kan antall syklister på enkelte stier reduseres (Mosedale, 2003).

3 Metode

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for oppgavens metodetilnærming, og forklare hvorfor vi valgte et kvalitativt dybdeintervju som metode for vår undersøkelse.

3.1 Hva er metode?

Ifølge Johannesen, Tufte og Christoffersen (2016) kommer ordet metode av det greske ordet «*methodos*» som betyr å følge en bestemt vei mot et mål. Metode handler om hvordan man skal gå frem i søken etter det man lurer på. Her inngår innsamling, analyse og tolkning av data eller funn man gjør underveis. Ifølge Fjelland og Gjengedal (1995) er målene for vitenskapen å skape god praksis, samt avklare hva som er god praksis. Men disse målene sier ikke noe om hvordan man oppnår dette, men det gjør metoden man velger. Metoden er middelet og fremgangsmåten man har i forskningen sin. Ifølge Aubert (1985) så er hvilket som helst middel som tjener dette formålet en del av metoden man bruker.

3.2 Valg av metode

Når man snakker om valg av metode i forskning er det i utgangspunktet to hovedgrupper man forholder seg til. Den kvantitative metoden baserer seg på statistikk. Man teller opp ulike fenomener, kartlegger en utbredelse og sammenligner resultater. Kvantitativ metode brukes innenfor det vi kaller naturvitenskapen, men kan også vinkles slik at mennesker er hovedfokuset i forskningen (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2016).

I den kvalitative metoden er vi mer opptatt av å si noe dypere eller mer spesifikt om fenomenet som studeres. Det er for eksempel menneskers meninger og tanker som skal ligge til grunn for forskningen. Man ønsker å gå i dybden hos enkelte, for å kunne kartlegge en helhet (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2016).

For å svare på vår problemstilling har vi valgt en kvalitativ metode. Vi ønsker å intervju enkeltpersoner som skal representere ulike brukere av stier. I den kvalitative metoden jobber man med hvordan noe blir gjort, sagt eller opplevd for enkeltpersoner, samt belyse deres meninger og oppfatninger (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Mer utfyllende meninger, synspunkt og tanker er det vanskeligere å fange opp gjennom bruk av faste svaralternativer

med tilhørende tallkoder. Derfor egner ikke en kvantitativ metode seg like godt til å svare på vår problemstilling.

3.3 Utvalg

Ved et kvalitativt studie ønsker man å hente ut så mye informasjon som mulig av et begrenset antall personer. Men hvor mange er nok? Det er flere som har ytret meninger om dette. En måte å se det på er at man må ha tilstrekkelig med intervjuer for å kunne dekke problemstillingen sin (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016). Kvale og Brinkmann (2009) sier at enkelte mener man bør intervjuet så mange at det til slutt ikke er mer informasjon å hente ut. Altså man treffer metningspunktet. Vi hadde et begrenset tidsperspektiv å ta hensyn til, så vi valgte tre personer som vi mente hadde tilstrekkelig kunnskap til å belyse vår problemstilling.

Vi valgte derfor å benytte oss av strategisk utvelgelse av intervjuobjekter. Strategisk utvelgelse er når man etter en egen vurdering velger ut en eller flere bestemte personer som man mener kan belyse problemstillingen (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016).

For å dekke inn de ulike brukerne av stien på Molden, så har vi valgt å intervju følgende tre brukere:

- en Fjelloppsynsmann, 31 år, med kjennskap til arbeidet gjort på Molden.
- en Lokal vandrer, 50 år, som innehar et forhold til Molden både før, under og nå etter at mye av arbeidet er blitt gjort.
- en Stisyklist, 28 år, som innehar kunnskap om stibygging, samt har innsikt i Molden og arbeidet som er blitt gjort.

Alle informantene våre er over 18 år, har vært på Molden i 2017 og gjort seg opp en mening om tilretteleggingen slik den er gjort på Molden i forkant av intervjuet. Ut ifra denne strategiske utvelgelsen, er målet å få et nokså helhetlig bilde av brukerne sine opplevelser rundt stutbyggingen på Molden.

3.4 Intervjuguide og dybdeintervju

Det kvalitative forskningsintervjuet kan forklares som en samtale med struktur og formål. Det er å foretrekke når man ønsker å vite en persons meninger, holdninger og erfaringer.

Samtalen gir et innblikk i personen sin livsverden (verden sett fra informantens synspunkt) – gjerne gjennom å dele tidligere erfaringer og opplevelser. I selve strukturen er rollene tydelig delt mellom intervjuer og intervjuobjekt. Likevel er målet å ha en dialog rundt temaet i stedet for en konkret spørsmål og svar situasjon (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi har valgt å intervju en og en person om gangen, i motsetning til et gruppeintervju. Dette for å forsikre oss at den enkelte sin mening ble ivaretatt og fanget opp. Vi anså det som mulig at de forskjellige intervjuobjektene satt med ulike syn og meninger rettet mot vår problemstilling. For at vi på en strukturert måte skulle kunne håndtere intervjuet og få svar på det vi lurte på, ble intervjuguiden strategisk skrevet med forskjellige hovedtema og nøkkelspørsmål under hvert tema. Ved å følge intervjuguiden, kunne vi systematisk finne svar på de spørsmålene vi hadde.

3.5 Analyse av intervjuene

I analysen av intervjuene søker man etter meninger, ytringer eller uttalelser som kan knyttes opp til vår oppgave. Videre har vi måttet få frem meninger og innhold på en saklig måte slik at problemstillingen kan belyses best mulig (Dalland, 2012).

I denne oppgave har hermeneutikk og fenomenologi vært sentralt for at vi skal kunne hente noe konkret ut fra intervjuene. Hermeneutikk betyr fortolkningslære, så i den hermeneutiske fasen av arbeidsprosessen har vi fortolket og hentet frem meninger som intervjuobjektet sitter med (Dalland, 2012). I den fenomenologiske prosessen ser vi etter hvordan stutviklingen påvirker intervjuobjektene sin naturopplevelse når de benytter en slik sti. Fenomenologi betyr læren om fenomenene, altså det som sansene våre oppfatter (Dalland, 2012). Igjennom disse to prosessene klarte vi å hente ut meninger og oppfattelser som gjennom oppgaven har vært sentrale i diskusjonen.

Ifølge Malterud (2011) går man igjennom noen faser når man analyserer et intervju. Første fase er å skape seg et helhetsinntrykk, hvor sammenfatninger og meningsinnhold er sentralt. Forskeren må ikke henge seg opp i enkelt detaljer, men skape en fullstendig oversikt over

hovedtemaene som kommer frem i intervjuet (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016). Neste fase går ut på å orientere seg i dataene slik at forskeren kan hente ut begreper og elementer som er sentrale for problemstillingen. På denne måten kan forskeren konkretisere intervjuet og fokusere på akkurat det som er sentralt for oppgaven (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016). Neste fase går ut på å samle all relevant informasjon og se det opp imot hverandre. Man danner seg et bilde der man kan systematisere informasjonen. Sette begreper under hverandre, skille mellom hovedtemaer og undertemaer. Her kan ord, begreper og setninger kategoriseres (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016). Siste fase er å sammenfatte alt som tidligere er blitt bearbeidet. Her dannes nye begreper og beskrivelser. Forskeren må så se sin nye sammenfattende data i sammenheng med den originale dataen for å forsikre seg at ingen mistolkninger har skjedd underveis i prosessen (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016).

3.6 Relabilitet og validitet

For at dataene vi samler inn skal kunne hjelpe oss å besvare problemstillingen så er det to punkter som er viktig for oss å være klar over. Validitetsprinsippet betyr at det vi benyttet for å samle inn data må inneholde en relevans og gyldighet i forhold til vår problemstilling. Prinsippet om relabilitet bygger på vår fremgangsmåte og at vi presenterer dataen slik at dens sanne mening kommer fram og er sentral i oppgaven (Dalland, 2012).

For å forsikre oss om at validiteten til oppgaven er ivaretatt, har vi sørget for å intervju personer som påvirkes av ulike tilretteleggingstiltak. I tillegg brukte vi teori som er relevant for problemstillingen, slik at det vi lurte på ble belyst best mulig. For å sørge for at relabiliteten ble ivaretatt hos intervjuobjektene, valgte vi å benytte lydopptak under hele samtalen. I etterkant ble samtalene transkribert, på en slik måte at helheten av intervjuet kom frem. Dette sørger for at intervjuobjektet sin fullstendige mening alltid er i fokus og ble sentralt for oppgaven (Dalland, 2012).

3.7 Etikk

Vi bedriver begge friluftsliv jevnlig, så det er viktig at våre egne meninger ikke preger oppgaven. Vi skal holde oss objektive og la våre funn og resultater være sentrale i oppgaven.

Dette er en lokal oppgave i et lite samfunn. Det er derfor viktig at våre intervjuobjekt er anonyme i oppgaven. Dette er noe vi har hatt fokus på ved presentasjonen av intervjuobjektene i oppgaven, slik at sitatene på ingen måte kan spores tilbake personene. Et etisk ansvar vi har er å stille spørsmål som får frem intervjuobjektet sin egentlige mening. Vi må ikke stille ledende spørsmål, men heller få frem personens egentlig mening. Dette er også et etisk ansvar vi har når disse meningene fremstilles i oppgaven vår (Dalland, 2012).

Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) er en viktig ressurs for forsker- og studentprosjekter (Dalland, 2012). På deres hjemmesiden utførte vi en test som avgjorde om vårt prosjekt var meldepliktig. Som resultat på denne testen fikk vi til svar at prosjektet vårt var meldepliktig ifølge personopplysningsloven § 31. Vi førte inn ønsket informasjon i en søknad og fikk godkjent denne (vedlegg 7.3). Med godkjenningen fulgte retningslinjer og plikter vi har forholdt oss til i arbeidet med oppgaven.

4 Resultat og Diskusjon

I dette kapittelet vil vi ta for oss analysen av resultat og diskutere dem opp mot relevant teori, for å finne svar på problemstillingen. Kapittelet består av to hoveddeler. Vi starter med å diskutere synspunkter rundt tilretteleggingen, og deretter tilretteleggingens virkning på flerbruk.

4.1 Synspunkter rundt tilretteleggingen

4.1.1 Brukernes natursyn og friluftsliv

Definisjonen til friluftsliv er: «*Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse*» (Klima og Miljødepartementet, 2016, s. 5). Våre informanter sitt forhold til friluftsliv faller inn under denne definisjonen på hver sin måte. Fellesnevneren til informantene er fysisk aktivitet i samspill med naturopplevelser.

Stisyklisten legger vekt på at en kombinasjon av det estetiske og motoriske er en viktig faktor. Å leve i nuet med aktiviteten, og at det krever hele oppmerksomheten din er en opplevelse som blir fremhevet. Denne opplevelsen kan knyttes til Csikszentmihalyi (2005) sin flow teori. Flow er en subjektiv tilstand der man møter tilstrekkelig utfordring i forhold til sine egne ferdigheter, noe som presser en person inn i dyp konsentrasjon, hvor man ikke har kapasitet til å fokusere på noe annet enn situasjonen man er i (Csikszentmihalyi, 2005).

Moderne aktiviteter som stisykling er preget av mestring, fart og spenning (Odden, 2008).

Stisyklisten sitt forhold til Molden er de gode naturkvalitetene. Videre blir det sagt at stien er utfordrende og spennende med tøffe motoriske utfordringer og mestring. Syklisten setter pris på både de tradisjonelle og moderne kvalitetene ved friluftslivet.

Den lokale vandreren bruker Molden til å utøve friluftsliv. Parker (2004) sier at en kvalitet som er viktig for mennesker er det visuelle. For den lokale vandreren er utsiktspunktet på Molden en viktig motivasjon og gir stor glede. Den fysiske aktiviteten og helsegevinsten er også en viktig motivasjon. Den lokale vandreren vil ikke reise langt for å bedrive friluftsliv. Her viser den lokale vandreren miljøbevissthet. Klima og Miljødepartementet (2016) nevner at friluftsliv er kilden til miljøengasjement og velvære, noe den lokale vandreren bekrefter.

Odden (2008) hevder at tradisjonelt friluftsliv har en vedvarende plass i nordmenns liv. Fjelloppsynsmannen fremhever at det å gå tur på høyfjellet og høste av naturen gir stor opplevelse og naturverdi. Fjelloppsynsmannen bekrefter dette ved å bedrive jakt, fiske samtidig høste av naturen. Videre blir det også nevnt at motbakkølping er sentralt for Fjelloppsynsmannen sin utøvelse av friluftsliv. Vi ser at informantene utøver friluftsliv på like og ulike grunnlag. Variasjon, fysisk aktivitet og naturopplevelse står sentralt i utøvelsen for samtlige.

4.1.2 Slitasje på Molden

I alle intervjuene vi utførte, så kunne informantene konkludere med at den økte bruken på Molden skapte sår i naturen. Økt bruk i samsvar med vannavrenning har gjort det slik at stien enkelte steder ikke har vært mulig å benytte seg av. Turgåere og syklistene har derfor, over tid, laget alternative traseer ved siden av den opprinnelige stien. Dette har gitt enda større slitasje omfang. Dette støttes også av Hagen (2016) som konkluderte med at vannavrenning i bratte formasjoner og høyt forbruk av sti fører til store slitasjeskader.

Det har vært mye slitasje der og det har blitt mer parallelle stier. Der har vært vått og fuktig så det renner overalt. (...) For at naturen ikke skulle ødelegges så har vi funnet ut at vi må prøve å tilrettelegge den mer. - Fjelloppsynsmann.

Fjelloppsynsmannen forteller i intervjuet at kommunen sin hensikt med tilretteleggingen er å hindre ytterligere sår i naturen. De ønsker å tilrettelegge stien slik at den tåler økt påkjenning over tid. Begrepet å "herde" den eksisterende stien blir brukt om tiltakene. Friluftsløven (1957) gir alle rett til å ferdes i inn og utmark gjennom allemannsretten. Dette ligger til grunn for at man ikke kan nekte noen tilgang til stien, slik at naturen får tid til å reparere seg selv. Løsningen blir derfor å fokusere på tiltak som hjelper å skåne naturen.

Nye klopper over slitt sti

Foto: Privat

4.1.3 Tilrettelegging i samspill med natur

Bischoff (2012) skriver om den smale sti, som senker vandrerenes tempo og lar naturen tre sterkere frem i opplevelsen av vandringen. Stien gjør at vandreren har et vekslende tempo, som følger de formasjonene naturen har. Vi var nysgjerrig på om tilretteleggingen slik den er gjort på Molden har denne virkningen på brukeren. Lokal vandrere presiserte: *“Jeg kommer ikke til å reise dit hvis det hadde blitt trapper og broer hele veien. Det hadde ikke vært like stas. Jeg synes det er greit at skoene mine er litt møkkete”*. Den lokale vandreren ser det som er blitt gjort som nødvendig. Det vektlegges at man må kjenne til begrensninger også. Selve tilretteleggingen er nok ikke i tråd med Bischoff (2012) sin smale sti. Den lokale vandreren gav uttrykk for at tilretteleggingen på stien opp Molden ikke gav de beste naturopplevelsene. Det var heller en nødvendighet for å redde turopplevelsen i sin helhet.

Stisyklisten er i likhet med den lokale vandreren fornøyd med tilretteleggingen slik den er gjort. Videre blir det poengtert at den egner seg, fordi målet er å herde en eksisterende sti. Når Stisyklisten snakker om tilrettelegging av sti fra begynnelsen av, så merker man at Bischoff (2012) sin smale sti ligger nærmere syklistens tanker om tilrettelegging. Taylor (2010) omtaler en god sti som "singletrack" og at dette er stisyklers foretrukne sti. Begrepet referer til de fleste stientusiaster, både vandrere og syklistere som ønsker en nær forbindelse til natur. En ferdselsåre med kun en sti gir bedre naturopplevelse enn brede spor.

Fjelloppsynsmannen poengterer at det er brukerne selv som har appellert til kommunen at tilrettelegging er nødvendig. Folk ønsket å kunne gå opp til Molden uten å bli full av gjørme.

4.2 Tilretteleggingen sin virkning på flerbruk

4.2.1 Virkning av tilrettelegging

Det var vanskelig å si noe konkret om virkningen av tilretteleggingen for våre informanter. Dette fordi tilretteleggingen er såpass fersk og har ikke fått tid til å gi konkrete resultater. Så ved spørsmål rundt virkningen svarte informantene ut fra et antatt utfall.

Jeg tror kanskje det blir mer tydelig til neste år. Fordi jeg tror ikke de fleste syklistene har vært der ute. Det var stengt under utbyggingen og så har det ikke vært sesong på Molden for syklistene etterpå. - Stisyklist.

I intervjuet med Fjelloppsynsmannen blir det ramset opp de tiltakene som er utført. Det er lagt steintrapper i bratte partier og klopper over myrområder. I tillegg er parkeringen bygget ut. Parkeringsbehovet var på grunn av tilkomsten til boliger videre innover Mollandsmarki. Før tilretteleggingen, på finværsdager, var det ikke vært mulig for verken melkebil eller nødetater å ta seg frem. Starten på stien har også blitt utvidet og flyttet.

Stisyklisten mener tilretteleggingen med trapper og klopper på Molden vil hindre attraktiviteten til syklistene. Videre legger han til at kloppene er laget for vandrere, med langsgående planker som gjør nedkjøringen lite gunstig. Fjelloppsynsmann bekrefter også at kloppene er lite gunstig å sykle på, på grunn av de høye trinnene. En løsning presentert av Stisyklisten er å legge plankene på tvers av vandreretningen. Schoenbauer (2006) støtter løsningen med vinkelrette planker. Her blir det presisert at ved å legge plankene sidelengs så

gir det bedre stabilitet og bevegelsesmønster for personen som benytter kloppene. Denne tilretteleggingsmetoden, slik vi forstår, er bedre egnet for flerbruk.

Klima og Miljødepartementet (2016) fremhever at tilrettelegging for flere aktiviteter i samme trasé vil kunne bidra til å dempe konflikter. Så mulig dette hadde vært et bedre alternativ, ettersom man da tar hensyn til både vandrere og syklister. Stisyklisten forteller videre at denne tilretteleggingsmetoden krever mer materiell, derfor blir det et investeringspørsmål for forvaltningen. Fjelloppsynsmannen, fokuserer på at tilretteleggingen er foretatt med den hensikt å få gjort mest mulig med det budsjettet de hadde til rådighet.

I Tiltnes (2015) sin masteroppgave blir det presentert at forbedring av stier ikke bare er en fordel for stisyklister. Det blir argumentert for at flerbrukstier må forbedres, samtidig som de rette holdningene må være på plass. Klima og miljødepartementet (2016) mener også at holdninger gjennom økt bevissthet og større ansvar hos individet er å foretrekke fremfor økt regulering.

Tiltnes (2015) konkluderer videre at det er enighet blant informantene i hans oppgave om at tilrettelegging for flerbruk og skåning av natur er riktig vei å gå. Fjelloppsynsmannen hevder at det ikke ble tatt hensyn til syklistene ved tilretteleggingen. Det blir argumentert for at dette er på grunn av slitasjen syklistene påfører stien og sikkerheten til andre brukere av Molden. Stisyklisten fremhever at tilretteleggingen ødelegger syklemulighetene. Videre blir det sagt at steintrappene gjør det vanskelig å trille sykkelen oppover.

4.2.2 Flerbruk setter spor

Taylor (2010) nevner at sporene etter en syklist er lett gjenkjennelige og markante, noe som kan føre til at noen skylder på syklistene for ødeleggelse av stien. I artikkelen *Skogsstiene ødelegges* (Nordby, 2013) kommer det frem et syn om at syklistene skaper mer slitasje enn vandrerne. Nordby (2013) sier videre at dette er en vanlig oppfatning. Dette synet blir nevnt av Lokal vandrer: “*Jeg synes ikke det der er noe stas for det vises jo en del spor etter de. Jeg synes sporene graver litt mer*”. Stisyklisten erkjenner at man tydelig ser sykkelsporene på grunn av at de skiller seg ut fra resten av sporene. Stisyklisten ønsker heller at fokuset rettes mot vannmengden som ligger i stien. Det er stiens plassering som sørger for bløtt underlag, noe som vil gi tydelige spor. Stisyklisten mener at slitasjen skyldes folkemengden som benytter seg av den bløte stien, og ikke en enkelt brukergruppe.

Jeg tror det er den økende bruken, for det er betydelig flere folk enn det var for seks år siden. Generelt når man skal gjennom et vått myrområde så blir det mer slitasje. -Stisyklist.

Webber (2007) har sett på Norsk institutt sin studie av slitasje på vegetasjon og terreng langs stier. Der kommer det frem at mye brukte stier i fuktige områder gir mest slitasje. Det er dette som er hovedproblematikken på Molden, med økt bruk og stier som går gjennom våte myrområder. Hagen (2016) bekrefter også at det er den samlede økte bruken som er årsaken til slitasjen og at det er vanskelig å knytte slitasjen til enkelte brukeres ferdsel på stiene. Det er tydelig at Molden er en ettertraktet turdestinasjon. Økt bruk av forskjellige brukere bidrar til økt slitasje.

4.2.3 Bærekraftig tilrettelegging

Webber (2007) skriver at stier tåler økt bruk over tid, hvis de er bygget miljøvennlig og bærekraftig. Med bærekraftig menes at de glir inn i miljøet og tåler erosjon over tid. Holdbarheten med tanke på erosjon har spilt en rolle når tilretteleggingsmetodene ble valgt. Fjelloppsynsmannen nevner: *“Det som er gjort med stein varer jo evig, selv om det koster jo mye mer.”* Det er tydelig at kommunen har gått inn for at den investering de har gjort skal gi en sti som fungerer i lang tid fremover. De har i tillegg brukt to typer treverk på kloppene. Nederst i kontakt med myr har de lagt osp som holder seg lenger i vann. Øverst har de lagt furu som skal være slitasje sterkt. Treverket er behandlet med miljøvennlig impregnering slik at det ikke skal bli noe skadelig avsetning i naturen. Felton (2004) tar for seg i *Trail Solutions* fire verdier knyttet til bærekraft i forbindelse med opparbeiding av nye stier. I første punkt skal stien beskytte miljøet. I dette tilfellet stemmer det. Det er gjort miljøvennlig tiltak gjennom bruk av miljøvennlig impregneringsstoff og kortreiste materialer.

De har funnet stein rett ved stien. Det er greit det at de trenger helikopter til å frakte det, men de har jo funnet det lokalt på fjellet. - Lokal vandrer.

Her har kommunen også hatt en miljøvennlig tilnærming. I stedet for å hente stein langt vekk har de lokalisert stein som kan nyttes fra nærområdet. Ved bruk av lokale materialer, så kan man si at steinen har en slags tilhørighet til fjellet fra før. Selv om dens plassering er menneskepreget, så hører steinen hjemme i terrenget.

Steintrapper i ekte Sherpa håndverk Foto: Privat

Andre punkt som Felton (2004) nevner er at stien skal imøtekomme brukernes behov. På dette punktet møter tilretteleggingen behovet for vandrene. Syklistene sitt behov er ikke vektlagt ettersom tiltakene gjør det vanskeligere for syklistene å ferdes på stien. Tredje punkt er at tilretteleggingen krever lite vedlikehold. Siste punkt er å minimalisere konfliktene mellom ulike brukergrupper. Dette punktet er vanskelig å si noe om i og med at tiltakene er såpass nye. Som nevnt har Klima og Miljødepartementet (2016) ytret at tilretteleggingen for flere aktiviteter vil dempe konflikter. Webber (2007) bekrefter også at stier skal utformes slik at de minimerer konflikten mellom ulike brukere.

4.2.4 Brukerkonflikter andre steder

Stisykling i Oslomarka har de siste årene skapt flere overskrifter i media om ødeleggelser og konflikter (Tiltnes, 2015). I 2013 ble det lagt frem et forslag hos fylkesmannen i Oslo om å verne enkelte områder i Oslomarka for syklistene (Mellingsæter, 2013). Det har vært diskutert at syklistene skaper problemer med slitasje og forstyrrelser. På Kaupanger i Sogndal har det også oppstått en interessekonflikt blant jegere, vandrere og syklistene (Brendehaug & Engeset, 2015). Brendehaug & Engeset (2015) poengterer at konflikten ikke er mellom vandrere og syklistene, men heller skyldes jaktinteressen på Kaupanger. Jakt er en inntektskilde for grunneiere, men med syklistene i terrenget blir det vanskelig å utøve jakt.

Det bør helst ikke stå blokader foran inngangen til stien. For eksempel en grunneier som ikke er positiv til sykling og prøver å stoppe det. Da føler man seg ikke velkommen og det gir en bismak på opplevelsen. - Stisyklist.

Denne opplevelsen som blir presentert av Stisyklisten gjelder sykling på Kaupanger. Om Molden utaler Stisyklisten at han føler seg velkommen. Til tider oppleves det som at vandrere og turister synes det er spektakulært å se når det sykles. Den Lokale vandreren sier seg enig i at det er et imponerende syn å se syklistene. I tillegg vektlegger den lokale vandreren at de må ta hensyn til andre. Brendehaug og Engeset (2015) bekrefter at konflikter på Kaupanger sjeldent oppstår mellom syklistene og vandrere. Det er heller mellom jaktinteresser og annen stibruk. I masteroppgaven til Tiltnes (2015) vektlegges også at konflikten mellom vandrere og syklistene er noe media blåser opp.

4.2.5 Statlig støtte

Alle statlig sikrede friluftslivsområder som har behov for tilrettelegging har en egen forvaltningsplan. Planen legger rammer og føringer for forvaltningen av området, og legger grunnlaget for søknader om statlig støtte til tilrettelegging (Klima og miljødepartementet, 2016).

Vi har brukt ca. 1.1 millioner kroner på hele prosjektet. Vi hadde en plan, men så har den blitt endret litt etter hvert. Avhengig av de dårligste partiene og brukt midlene deretter. - Fjelloppsynsmann.

Tilrettelegging er nødvendige tiltak som bidrar til økt bruk og ivaretar områdenes opplevelseskvaliteter, sikrer ankomst og reduserer naturslitasje (Klima og Miljødepartementet, 2016). Molden som friluftslivsområde har hatt behov for tilrettelegging, som er grunnlaget for den statlige støtten. Økende slitasje minsker naturopplevelsen (Bischoff, 2012), noe som gjorde det nødvendig å tilrettelegge på Molden. Klima og Miljødepartementet (2016) nevner at solide anlegg er mer kostnadskrevende å etablere, men vil redusere behovet for videre vedlikehold. Her nevner Fjelloppsynsmannen at det fortsatt er behov for mer støtte for å gjøre tilretteleggingen optimal, men man må sette stopp et sted. Om ytterligere tiltak bør utføres, er det litt uenighet om. Lokal vandrer, sier nei i fare for å distansere individet for mye fra naturen og dermed ødelegge naturopplevelsen. Stisyklist mener også at det ikke bør tilrettelegges mer enn slik det er gjort, men ønsker heller å bruke andre tilretteleggingsmetoder. Fjelloppsynsmannen mener det bør være mer tilrettelegging av samme type, men setter begrensning på grunn av kostnaden.

5 Konklusjon

Etter å ha intervjuet informanter og analysert deres synspunkter om stien kan vi konkludere med at tilretteleggingen gjort på Molden er et bra tiltak. Bakgrunnen for at de ulike informantene er positive til tiltakene er forskjellige. Tilretteleggingen er bra, med tanke på at den beskytter de områdene som i lang tid har hatt stor slitasje. Det har blitt tilrettelagt på vegne av vandrere sitt bruk, og for dem har det blitt betydelig bedre. Fast underlag i bratte partier og tørre sko skjermet fra fuktige myrer skaper en bedre vandreopplevelse. De tilrettelagte stedene i stien vil nok ikke i seg selv bidra til en bedret naturopplevelse. Derimot har turen i sin helhet økt i kvalitet ettersom de aspektene ved turen som var negative er blitt håndtert. Slik tiltakene har blitt gjort er det en god balanse mellom naturlig og tilrettelagt sti. Tiltakene har potensiell lang levetid og materialene er kortreiste. Impregneringen er også valgt med hensyn til naturen. Tiltakene er å regne som bærekraftige både med hensyn til stiens struktur, men også til miljøet rundt. Her har kommunen utvist miljøbevissthet gjennom det arbeidet som er utført.

Virkingen av tilretteleggingen er det vanskelig å si noe konkret om, ettersom tilretteleggingen er såpass fersk. Tiltakene som er blitt gjort er steintrapper i bratte partier og klopper over myrområder. I tillegg er parkeringen bygget ut. Sett fra et flerbruksperspektiv har tilretteleggingen minsket tilgjengeligheten spesielt for stisyklister. Steintrapper gjør det vanskelig å trille sykkelen oppover og klopper med planker i fartsretning gjør nedkjøring lite egnet. Ut fra våre funn kan vi konkludere med at tilretteleggingen av stien har vært nødvendig og at tiltakene har vært vellykkede. Tilretteleggingen har imidlertid ikke tilfredsstilt alle brukerne av stien. For å få frem enda tydeligere resultater bør det forskes mer på tilretteleggingen av stien på Molden, etter at tiltakene er brukt over lengre tid.

6 Referanseliste

Aubert, V., & Alstad, B. (1985). *Det skjulte samfunn* (Ny utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

Bischoff, A. (2012) *Mellom meg og andre er det stier. En avhandling om stier, mennesker og naturopplevelse*. (Doktorgradsavhandling, Universitet for miljø og biovitenskap). Hentet fra http://www.naturliv.no/dr_oppg/bischoff_stien.pdf

Brendehaug, E. & Engeset, A.B. (2015). *Kunnskap for utvikling av sameksistens mellom jakt, vandring og stisykling på Kaupangerhalvøya*. (8/2015).

Brinkmann, S., Tanggaard, L., & Hansen, W. (2012). *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Carothers, P., Vaske, J. J. & Donnelly, M. P. (2001). Social values versus interpersonal conflict among hikers and mountain bikers. *Leisure Sciences*,23(1), 47-61.

Csikszentmihalyi, M., & Bjerre, B. (2005). *Flow : Optimalopplevelsens psykologi*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Felton, V. (IMBA, 2004) *Trail solutions: IMBAS guide til building sweet singletrack*. Johnson printing, Boulder, USA.

Fjelland, R., & Gjengedal, E. (1995). *Vitenskap på egne premisser: Vitenskapsteori og etikk for helsearbeidere*. Oslo: Ad notam Gyldendal.

Friluftsloven. (1957). Lov om friluftslivet. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>

Hagen, D. (2016, 26.10.). Økt bruk av turstier sliter på vegetasjonen. Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra: <http://www.nina.no/Aktuelt/Nyhetsartikkel/ArticleId/4163/Okt-bruk-av-turstier-sliter-pavegetasjon>

Horgen, A., Fasting, M.L., Lundhaug, T., Magnussen, L.I., og Østrem, K. (2016). *Ute! Friluftsliv - pedagogiske, historiske og sosiologiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johannessen, Christoffersen, Tufte, Christoffersen, Line, & Tufte, Per Arne. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.

Klima og Miljødepartementet. (2016) Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet (St.meld nr. 18, 2015-2016) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/>

Kvale, Brinkmann, Anderssen, Rygge, Brinkmann, Svend, Anderssen, Tone Margaret, & Rygge, Johan. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Lorentzen, F., Corneliussen, P., & Norge Kultur- og kirke departementet. (2008). *Tilrettelegging av turveier, løyper og stier*. (Veileder (Kultur- og kirke departementet)). Oslo: Kultur- og kirke departementet.

Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: En innføring* (3. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.

Mellingsæter, H. (2013) Trekker forslag om sykkelnekt i Oslomarka. Osloby.no. Hentet 15.oktober 2014, fra <http://www.osloby.no/nyheter/Trekker-forslag-omsykelnekt-i-Oslomarka-7212181.html>

Mosedale, J. (2003) Planning for Appropriate Recreation Activities In Mountain Environments: Mountain Biking in the Canadian Rocky Mountains. Volume 7, Number 5, FES Outstanding Graduate Student Paper Series. Faculty of Environmental Studies York University Toronto, Ontario.

Nordby, K. (2013) Skogsstiene ødelegges. Aftenposten. Hentet 15.oktober 2014, fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/50Bwe/Skogsstiene-odelegges>

Odden, A. (2008). Hva skjer med norsk friluftsliv?. En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004. Trondheim: NTNU.

Parker, T. (2004). *Natural Surface. Trails by Design: Physcial and Human Essensials of Sustainable, Enjoyable Trails*. Natureshape 2004.

Schoenbauer, J., & Department of natural resources Trail planning, design, development guidelines. (2007). *Trail planning design and development guidelines*. Minnesota \$b Department of natural resource. "Trail planning design, and development guidelines" Trails & waterways division.

Statistisk Sentralbyrå. (2017). *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid>

Taylor, S. (2010). *Extending the Dream Machine*, University of Otago, Dunedin, New Zealand.

Tiltnes, J. (2015). *Stisyklistere og vandrere på de samme stiene: tiltak som kan bedre brukerforholdet*. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Sogn og Fjordane), hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/285437/Tiltnes_J%C3%B8rgen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tordsson, B. (2010). *Friluftsliv, kultur og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforl.

Webber, P. (IMBA, 2007) *Managing Mountainbiking*. IMBA's guide to provide great riding. Publication printers corp. Denver, USA.

7 Vedlegg

7.1 Intervjuguide for Formidlere

7.1.1 Fjellopsynsmann

Generelle retningslinjer

Spørsmål

1. Bakgrunn

- Hva jobber du med?
- Hvor gammel er du?
- Hva er ditt forhold til Molden?

2. Natur og friluftsliv

- Hva er friluftsliv for deg?
- Hva gir best naturopplevelse for deg?
- Hva bruker du stiene til i ditt nærområdet?

3. Tilrettelegging av friluftsliv

- Hva synes du om tilretteleggingen slik det er gjort på Molden?
- Hva synes du om den økende turismen på Molden?
- Hvilke forvaltningstiltak har blitt eller skal bli utført på Molden?
- Hva er budsjettet på et slikt forvaltningsprosjekt?

4. Effekt av tilrettelegging

- Hvorfor tilrettelegges område?
- Hvilke fordeler har lokalbefolkningen og tilreisende av en slik tilrettelegging?
- Hvorfor har dere valgt denne metoden å forvalte på?

- Har du opplevd eller hørt om uønskede hendelser med andre brukere i område rundt Molden?
- Hvilke hensyn tas i forhold til naturinngrep?
 - Dyreliv?
 - Vannavrenning?
 - Slitasje?
 - Brukergrupper?
- Oppfølgingsspørsmål eller sjekklister

Tilbakeblikk

- Oppsummere funn
- Har jeg forstått deg riktig
- Er det noe du vil legge til

7.1.2 Lokal vandrer

Generelle retningslinjer

Spørsmål

Bakgrunn

- Hva jobber du med?
- Hvor gammel er du?
- Hva er ditt forhold til Molden?

Natur og friluftsliv

- Hva er friluftsliv for deg?
- Hva gir best naturopplevelse for deg?
- Hva bruker du stiene til i ditt nærområdet?
- Foretrekker du Molden i forhold til andre fjelltopper i nærområde? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Tilrettelegging av friluftsliv

- Hva synes du om tilretteleggingen slik det er gjort på Molden?
 - Hvordan var det før?
 - Naturopplevelse nå og da?
 - Hvilke forvaltningstiltak kjenner du til som har blitt utført på Molden?
 - Hva tror du budsjettet på et slikt forvaltningsprosjekt er?

Effekt av tilrettelegging

- Hvorfor tilrettelegges område?
- Har du opplevd en økende turisme på Molden?
 - Hvis ja, hva syntes du og andre lokale om det?

- Merker du økt belastningen andre steder?
- Hvilke fordeler har lokalbefolkningen og tilreisende av en slik tilrettelegging?
- Hvorfor tror du de har valgt denne metoden å forvalte på?
- Har du opplevd eller hørt om uønskede hendelser med andre brukere i område rundt Molden?
- Har du merket noen forandringer i område? Med tanke på:
 - Dyreliv?
 - Vannavrenning?
 - Brukergrupper?
- Oppfølgingsspørsmål eller sjekklister

Tilbakeblikk

- Oppsummere funn
- Har jeg forstått deg riktig
- Er det noe du vil legge til

Generelle retningslinjer

Spørsmål

Bakgrunn

- Hva jobber du med?
- Hvor gammel er du?
- Hva er ditt forhold til Molden?

Natur og friluftsliv

- Hva er friluftsliv for deg?
- Hva gir best naturopplevelse for deg?
- Hva bruker du stiene til i ditt nærområdet?
- Foretrekker du Molden i forhold til andre fjelltopper i nærområde? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Tilrettelegging av friluftsliv

- Hva synes du om tilretteleggingen slik det er gjort på Molden?
– Hvordan var det før?
- Hvilke forvaltningstiltak kjenner du til som har blitt utført på Molden?
- Hva tror du budsjettet på et slikt forvaltningsprosjekt er?
- Er det noe statlig støtte rundt stisykkelbyggingen?

Effekt av tilrettelegging

- Hvorfor tror du det tilrettelegges på område?
- Hvilke forhold har sykkelister til Molden i dag?
 - Det blir sagt at ved å tilrettelegge et sted så vil det avlaste andre områder?
Hva tenker du om en slik påstand?
 - Er Molden et egnet sykkelsted? Hvorfor? Hva er et egnet sted?
- Ser du noen fordeler eller ulemper for lokalbefolkningen og tilreisende av en slik tilrettelegging?
- Kan for mye tilrettelegging ødelegge for sykkelopplevelsen?

- Hvorfor tror du de har valgt denne metoden å forvalte på?
- Har du opplevd eller hørt om uønskede hendelser med andre brukere i område rundt Molden?
- Har du merket noen forandringer i område? Med tanke på slitasje
- Oppfølgingsspørsmål eller sjekklister

Tilbakeblikk

- Oppsummere funn
- Har jeg forstått deg riktig
- Er det noe du vil legge til

7.2 Samtykkeskjema for intervju

Beskrivelse av bacheloroppgaven

Vi er to studenter som studerer bachelor friluftsliv ved Høyskolen på Vestlandet (HVL). Bachelorgruppen vår består av Torstein Enger og Tor Frithjof Frøysaker. Fagansvarlig er Espen Hermans (Høyskolelektor ved HVL), Espen.Hermans@hvl.no.

I forbindelse med bachelor oppgaven vår, ønsker vi å inviterer enkeltindivider som vi tror har en mening om temaet vårt til et dybdeintervju. Tema for intervjuet vil være naturforvaltning rettet mot fjelltoppen Molden i Luster kommune. Og hvilket syn brukergruppene har på forvaltningen.

Formålet med intervjuet er å hente inn informasjon fra personer som har en tilknytning til Molden, enten det er igjennom arbeidslivet eller som fritidssysse. Informasjonen vi innhenter i intervjuet vil bli transkribert inn i oppgaven vår, samt benyttet i diskusjonsdelen der ulike synspunkt vil bli belyst.

Frivillig deltagelse

Det er frivillig deltagelse under hele intervjuet. Det vil bli tatt lydopptak av selve intervjuet. Dette er for å sikre at intervjuobjektet sin fulle mening kommer frem i oppgaven.

Taushetsplikt

All informasjon som blir samlet inn under studieundersøkelsen vil være konfidensiell. Svarene som fremkommer gjennom intervjuet vil være anonyme og vil ikke kunne knyttes opp til deg som person.

Samtykke

Før intervjuet begynner ønsker vi din samtykke i form av underskrift nederst på arket. Ved å underskrive dette dokumentet samtykker du at du har lest og forstått informasjonen gitt over, samt at du ønsker å delta på intervjuet.

Sted og dato

Signatur

7.3 Svar fra NSD

Espen Hermans

6856 SOGNDAL

Vår dato: 01.11.2017

Vår ref: 56477 / 3 / LAR

Deres dato:

Deres ref:

Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.10.2017.

Meldingen gjelder prosjektet:

56477	<i>Et kvalitativt studie på hva ulike brukergrupper synes om stibygging og naturforvaltning</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskulen på Vestlandet, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Espen Hermans</i>
Student	<i>Torstein Enger</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet er omfattet av personopplysningsloven § 31. Personopplysningene som blir samlet inn er ikke sensitive, prosjektet er samtykkebasert og har lav personvernulempe. Prosjektet har derfor fått en forenklet vurdering. Du kan gå i gang med prosjektet. Du har selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i dette brevet.

Vilkår for vår vurdering

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet
- krav til informert samtykke
- at du ikke innhenter [sensitive opplysninger](#)
- veiledning i dette brevet
- Høgskulen på Vestlandet sine retningslinjer for datasikkerhet

Veiledning

Krav til informert samtykke

Utvalget skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse.

Informasjon må minst omfatte:

- at Høgskulen på Vestlandet er behandlingsansvarlig institusjon for prosjektet
- daglig ansvarlig (eventuelt student og veileder) sine kontaktopplysninger

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

- prosjektets formål og hva opplysningene skal brukes til
- hvilke opplysninger som skal innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- når prosjektet skal avsluttes og når personopplysningene skal anonymiseres/slettes

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for [informasjonsskriv](#).

Forskningsetiske retningslinjer

Sett deg inn i [forskningsetiske retningslinjer](#).

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.12.2017 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Gjelder dette ditt prosjekt?

Dersom du skal bruke databehandler

Dersom du skal bruke databehandler (ekstern transkriberingsassistent/sporreskjemaleverandør) må du inngå en databehandleravtale med vedkommende. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se [Datatilsynets veileder](#).

Hvis utvalget har taushetsplikt

Vi minner om at noen grupper (f.eks. opplærings- og helsepersonell/forvaltningsansatte) har [taushetsplikt](#). De kan derfor ikke gi deg identifiserende opplysninger om andre, med mindre de får samtykke fra den det gjelder.

Dersom du forsker på egen arbeidsplass

Vi minner om at når du [forsker på egen arbeidsplass](#) må du være bevisst din dobbeltrolle som både forsker og ansatt. Ved rekruttering er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltakelse ivaretas.

Se våre nettsider eller ta kontakt med oss dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Lasse Andre Raa

Kontaktperson: Lasse Andre Raa tlf: 55 58 20 59 / Lasse.Raa@nsd.no